

ните измерения на личностния успех. За самия успял ром етническата обособеност и затвореност (а това са синоними на „сегрегация“) е задържащ, спиращ фактор за развитието му. И ако трябва да уточним началното „*Успехът няма етнос...*“, бихме обобщили и доформулирали изводът си сега така: **Успехът е преодоляване на етноса!**

А как да „преодолеем“ етноса ли?... В духа на всичко написано по-горе, като цяло, разкодирането, дешифровката на това преодоляване би трябвало да означава **създаването на условия за успеха**, в т.ч. намаляване и **отстраняване на бариерите, пречките** пред успеха, пред **развитието на възможностите на отделната личност**, независимо от етническия ѝ произход и принадлежност. Достатъчно коментирахме значимостта на различните основни причини, фактори, механизми на успех, както и на онова, което спъва ромите към успеха. „Успехът на етноса“ (ако изобщо е логично-оправдана такава мисловна конструкция?) е възможен единствено **със и чрез успеха на отделните индивиди**, произхождащи и принадлежащи към същия етнос. Далеч сме от мисълта за открояващи се успехи буквално на всеки човек, става дума за индивидуалните усилия и резултати на всеки да получи добро образование, да намери и върши подходяща работа, да е полезен за себе си и близките и т.н. Това изискване за „**индивидуализация на подхода**“ е валидно както за ромите, така и за всички останали, в т.ч. и за етноси, които иначе имат най-много или поне най-популярни „успели представители“ в световната история, като евреите, арменците и пр. Защо това е принципът, правилото? Успехът в съвременните модерни и постмодерни общества, поне като общо правило, следва универсалните принципи на **меритократичните** критерии: благодарение на индивидуалните, лични усилия, принос и постижения.

В конкретния случай с ромите у нас, това, което е в състояние да направи държавата и нейните институции не е цялата ромска общност да стане успешна – това не просто е утопично, но и невъзможно. Нито да направят от всеки ром – „успял ром“. Знаем, че и в останалите етноси, вкл. сред българите в България, сред холандците в Холандия и т.н., далеч не всички и дори не повечето в техните общества са „успели“. Обяснението е в съществуващата устойчива система на социалното разслояване, на стратификация в съвременните общества. Защото всичко отново е въпрос на лични усилия, принос, постижения – и начин на „вграждане“ и позиция на включване в социалната структура на това общество. Но това, което може и е необходимо да се направи е да се **създадат условията за индивидуалния успех – и за ромите**, условията, при които всеки, вкл. ромът, може да проявява своята индивидуалност.

Тази задача, създаването на условия за успех, не е краткотрайна, а **стратегическа**, постоянна и за нейното реализиране са нужни не един или два правителствени мандата. Практически, това е част от общата перспективна посока на политиките към ромите. Грижата за образователната им интеграция, за десе-